

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, dnia 16 marca 2020 r.

VII.602.6.2014.JZ

Pan
Paweł Wdówik
Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób
Niepełnosprawnych
ul. Nowogrodzka 1/3/5
00-513 Warszawa

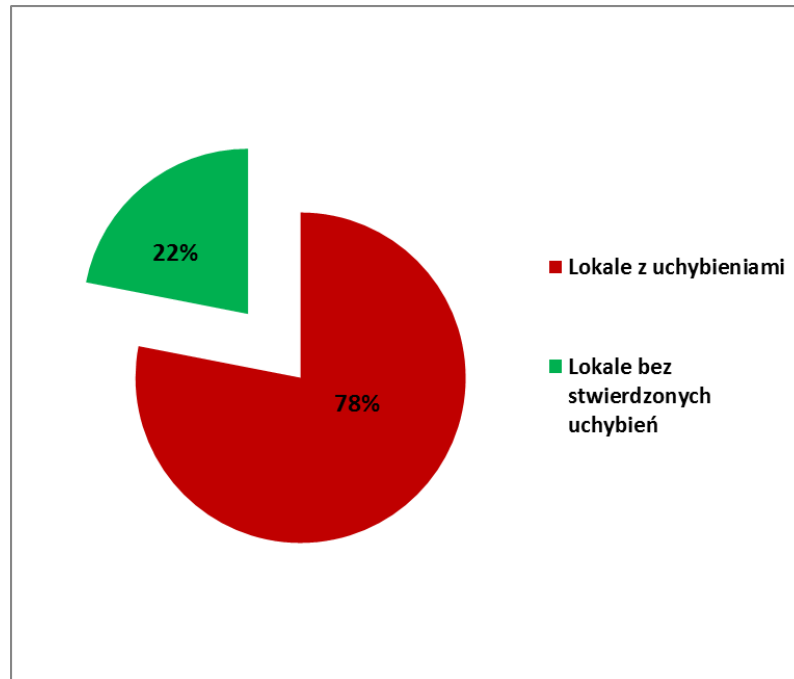
Szanowny Panie Ministrze

W obliczu zbliżających się wyborów Prezydenta RP Rzecznik Praw Obywatelskich pragnie uprzejmie zwrócić uwagę Pana Ministra na problematykę realizacji praw wyborczych osób z niepełnosprawnościami i nawiązując do wcześniejszej korespondencji, zaprezentować wyniki kontroli lokali obwodowych komisji wyborczych.

Pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w dniach 11 i 12 października 2019 r., tj. bezpośrednio przed wyborami do Sejmu RP i do Senatu RP, **przeprowadzili wizytacje 155 lokali obwodowych komisji wyborczych mających status dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych**. Lokale te znajdowały się w 23 miejscowościach.

W toku realizowanej przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich kontroli, ocenie podlegały warunki techniczne lokali określone w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. *w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2019 r., poz. 336, dalej jako: rozporządzenie).

W wyniku przeprowadzonej kontroli pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich stwierdzili uchybienia w 121 lokalach wyborczych, co stanowiło 78% wszystkich wizytowanych lokali.

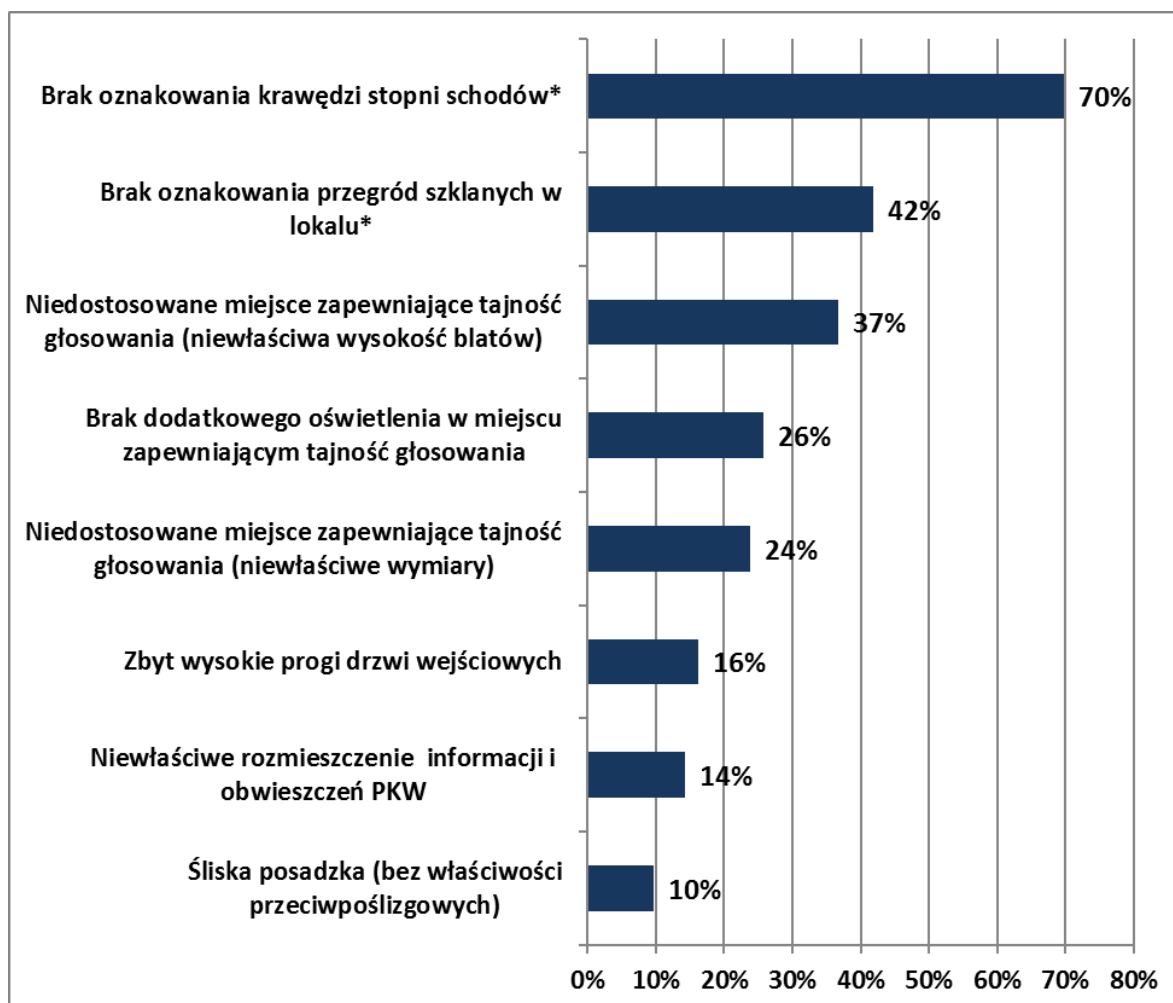

Pragnę podkreślić, że w blisko co trzecim (30 %) kontrolowanym lokalu obwodowej komisji wyborczej, w czasie przeprowadzenia kontroli, **stwierdzono trzy i więcej uchybień**.

Wśród występujących najczęściej uchybień należy wymienić:

- brak oznakowania krawędzi stopni schodów*,
- brak oznakowania przegród szklanych w lokalu*,
- niedostosowane miejsca zapewniające tajność głosowania (niewłaściwa wysokość blatów),
- brak dodatkowego oświetlenia w miejscu zapewniającym tajność głosowania,
- niedostosowane miejsca zapewniające tajność głosowania (niewłaściwe wymiary – szerokość, głębokość),
- zbyt wysokie progi drzwi wejściowych,

- niewłaściwe rozmieszczenie informacji i obwieszczeń PKW,
- śliska posadzka (bez właściwości przeciwpoślizgowych).

* Dotyczy lokali wyborczych, w których indywidualne cechy budynku wymagają wprowadzenia ułatwień np.: w budynku znajdują się schody, więc istnieje potrzeba wyróżniania ich krawędzi; w budynku znajdują się przegrody szklane, więc istnieje potrzeba ich oznaczania itp.

Oprócz powyższych ustaleń, pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich stwierdzili, że w wielu przypadkach członkowie obwodowych komisji wyborczych **nie znali wymogów wynikających z przepisów rozporządzenia**, ani nie dysponowali jego tekstem. Często **nie mieli również wiedzy o obowiązkach wynikających z Wytycznych Państwowej Komisji Wyborczej**, w szczególności w odniesieniu do obowiązku sprawdzenia, czy lokal oraz elementy jego wyposażenia bezwzględnie spełniają warunki określone w Rozporządzeniu, a także konieczności zawiadomienia przez komisję wójta

i urzędnika wyborczego o stwierdzonych nieprawidłowościach. Niestety, miało to wpływ na przygotowanie lokali wyborczych (m.in. członkowie obwodowej komisji wyborczej nie znali zastosowania dostarczonego, dodatkowego oświetlenia dla miejsca zapewniającego tajność głosowania i pozostawało ono niezainstalowane itp.).

Pragnę zauważyć, że kontrolujący starali się, w razie takiej potrzeby, przekazywać członkom obwodowych komisji wyborczych tekst rozporządzenia, a także wyciąg z Wytycznych Państwowej Komisji Wyborczej. Można więc przyjąć, że po kontroli, w części z lokali wyborczych niektóre uchybienia mogły zostać usunięte.

Z satysfakcją należy odnotować szereg **dodatkowych działań mających na celu lepsze dostosowanie lokali wyborczych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami** – wśród takich dobrych praktyk należy wskazać m.in. wyposażanie lokali wyborczych w szkła powiększające do użytku wyborców, czy też przygotowanie i oznaczenie toalet przystosowanych dla osób z niepełnosprawnościami.

Podobnie jak w toku poprzednich wizytacji, pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich **zwracali uwagę na bezpośrednią okolicę lokali obwodowych komisji wyborczych mających status dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych**. Nierzadko bowiem nawet najlepiej dostosowane lokale są w praktyce trudno dostępne dla osób z niepełnosprawnościami z powodu występowania przeszkód w otoczeniu budynku. Kwestii tych nie reguluje rozporządzenie z uwagi na ograniczony zakres upoważnienia ustawowego.

W toku wizytacji odnotowano występowanie w bezpośrednim, bliskim otoczeniu lokali wyborczych szeregu barier, m.in.: uszkodzone chodniki, trakty o nawierzchni piaskowo-żwirową lub trawiastej prowadzące do wejścia do lokali wyborczych, wysokie krawężniki. Zauważono również szereg utrudnień o charakterze czasowym, wynikających z przeprowadzanych prac remontowo-budowlanych (np. wykopy). Należy wymienić również zauważone bariery o charakterze organizacyjnym: brak oznaczeń np. windy dla osób z niepełnosprawnościami.

Mając na uwadze powyższe ustalenia, w kontekście zbliżających się wyborów Prezydenta RP, aktualne pozostają wnioski i rekomendacje zawarte w publikacji pt.

„Dostosowanie lokali obwodowych komisji wyborczych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami. Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z wyborów samorządowych 2018 roku, Warszawa 2019”¹.

W szczególności pragnę przywołać sformułowane we wspomnianym raporcie następujące zalecenia, **których adresatami są różne podmioty zaangażowane w organizację wyborów:**

- zwiększenie zaangażowania we właściwe przygotowanie lokali obwodowych komisji wyborczych mających status dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych przez wójtów (burmistrzów, prezydentów miast),
- położenie szczególnej uwagi na problematykę dostosowania lokali obwodowych komisji wyborczych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych w toku szkoleń dla członków obwodowych komisji wyborczych (w tym zwrócenie uwagi na działania kontrolne i możliwości interwencji wynikające z Wytycznych Państwowej Komisji Wyborczej),
- wyposażenie członków obwodowych komisji wyborczych, których lokale mają status dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, w tekst rozporządzenia Ministra Infrastruktury (lub przewodniczącego i jego zastępcę),
- zwiększenie aktywności urzędników wyborczych (członków Korpusu Urzędników Wyborczych) w szeroko pojętej procedurze nadzoru właściwego przygotowywania lokali obwodowych komisji wyborczych mających status dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych.

Poważne zaniepokojenie wzbudza wciąż kwestia **występowania barier w bezpośrednim otoczeniu lokali wyborczych mających status dostosowanych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami**. Pragnę podkreślić moją dużą determinację dla podjęcia systemowych działań mających na celu skuteczne usunięcie powyższych

¹ J. Zbieranek, *Dostosowanie lokali obwodowych komisji wyborczych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami. Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z wyborów samorządowych 2018 roku*, Warszawa 2019. Źródło: <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Dostosowanie%20lokali%20obwodowych%20komisji%20wyborczych%20do%20potrzeb%20wyborc%C3%B3w%20z%20niepe%C5%82nosprawno%C5%9Bciami.%20Raport%20RPO%20z%20wybor%C3%B3w%20samorz%C4%85dowych%20w%202018%20r..pdf>

trudności. Dlatego m.in. konsekwentnie formułuję pod adresem ustawodawcy postulat zmiany upoważnienia ustawowego do wydania rozporządzenia w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać lokale dostosowane do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, tak aby w przyszłości Rozporządzenie uwzględniało również te wymogi. Mając świadomość, że powyższa zmiana może być z różnych względów (m.in. finansowych, na co zwracała uwagę Państwowa Komisja Wyborcza w stanowisku przesłanym Pełnomocnikowi Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych dnia 31 maja 2019 roku) trudna do przeprowadzenia w najbliższym czasie, poddałem pod rozwagę Państwowej Komisji Wyborczej również inne działania dotyczące sfery praktycznej, które mogą w pewnym zakresie przyczynić się do minimalizowania problemu. Mogłyby one dotyczyć np. zwrócenia w toku szkoleń uwagi członków obwodowych komisji wyborczych również na kwestie przygotowania dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami najbliższego otoczenia budynku (aby uniknąć barier czysto organizacyjnych – np. zamkniętej bramy, przy otwarciu wyłącznie wąskiej furtki itp.).

Pragnę podkreślić, że w odniesieniu do kwestii przygotowania lokali wyborczych do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami w wyborach do Sejmu RP i do Senatu RP, **tożsame spostrzeżenia odnotowała Krótkoterminowa Misja Obserwacji Wyborów Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE**. W raporcie z obserwacji wyborów, który ukazał się dnia 14 lutego 2020 roku² wskazano, że zarówno układ, jak i sąsiedztwo wielu odwiedzonych przez Misję lokali wyborczych, nie były dostępne dla osób o ograniczonej sprawności ruchowej. Dla przykładu, mimo że część z wizytowanych lokali wyborczych znajdowała się w dostępnych budynkach, drzwi prowadzące do lokalu stanowiły poważną przeszkodę, a sposób umieszczenia kabin do głosowania uniemożliwiał oddanie głosu przez wyborców poruszających się na wózkach inwalidzkich³. Wśród istotnych rekomendacji, Misja wskazała m.in. na konieczność przekazywania w toku szkoleń wszystkim członkom obwodowych komisji wyborczych wskazówek dotyczących

---

² Republic of Poland, Parliamentary Elections, 13 October 2019, ODIHR Limited Election Observation Mission Final Report, Warszawa, 14 lutego 2020 r. Źródło: <https://www.osce.org/odihr/elections/poland/446371?download=true>

³ Ibidem, s. 23 (“The layout and vicinity of many of the visited polling stations did not provide for independent access for persons with limited mobility. For example, while several visited polling stations were located in accessible buildings, doors of these polling stations were often difficult to open or were only partially unlocked and the placement of voting booths often could not accommodate a person in a wheelchair [...]”).

zapewniania większej dostępności do lokali wyborczych, przygotowania lokali oraz ułatwiania głosowania wyborcom z różnymi rodzajami niepełnosprawności⁴.

Pragnę podkreślić również, że w moim przekonaniu **konieczne jest dążenie do stanu, w którym wszystkie lokale wyborcze będą w pełni dostosowane do potrzeb wyborców z niepełnosprawnościami**. Do tego czasu należy rozważyć również potrzebę **zwiększenia wymogów przygotowania lokali wyborczych innych niż posiadające formalnie status dostosowanych do potrzeb wyborów wyborców niepełnosprawnych**. Obecnie regulacje w tym zakresie są niewystarczające. Tymczasem z lokali takich wciąż korzysta część wyborców z niepełnosprawnościami, czy w zaawansowanym wieku. W najbliższym czasie rozważę zwrócenie się do ustawodawcy w sprawie koniecznych zmian w prawie w tym zakresie.

Niezmiernie istotną kwestią pozostaje również organizowanie przez władze samorządowe **dowozu wyborców z niepełnosprawnościami i w zaawansowanym wieku do lokali wyborczych**. Stanowi to ważne ułatwienie i zasługuje na wsparcie.

W związku z powyższym, **uwzględniając ustalenia Biura Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Misji Obserwacji Wyborów Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE**, działając w oparciu o art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2018 r., poz. 2179 ze zm.), Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o rozważenie możliwości podjęcia działań, w zakresie przysługujących kompetencji, zmierzających do zapewnienia skutecznej ochrony praw wyborczych wyborców z niepełnosprawnościami.

Wyrażam również nadzieję, że uzna Pan Minister powyższe ustalenia za przydatne w zakresie oceny **wypełniania zobowiązań wynikających z Konwencji Narodów Zjednoczonych o Prawach Osób Niepełnosprawnych**, która przyjęta została przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 13 grudnia 2006 roku, a ratyfikowana została przez Polskę dnia 6 września 2012 r. (Dz. U. poz. 1169), jak również

---

⁴ Ibidem, s. 27 (“*Training for PEC members should include guidance on creating greater access to and within polling stations, and on facilitating the voting rights of persons with different types of disabilities. To promote the consistent implementation of laws and regulations, all PEC members should be encouraged to attend training programmes*”).

rekomendacji dla Polski formułowanych przez Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami (*Committee on the Rights of Persons with Disabilities - CRPD*).

Z poważaniem